

eneratione. Ex his ergo satis constat quod est præceptum, quod in cultu usuali, et communi per duliam venerantur sancti, quia in isto communi propter se honorantur, quod ut dictum est non tollit quod si non propter se, sed propter Deum possint per religionem coli, quod tamen non est regulare. Ex quibus constat hæc propositio quod nulla lex præceptiva reperitur quæ venerationem communem, et usualem sanctorum transferat ad motivum religionis, sed potius præcipiat ut maneat intra limites duliæ.

LXXIX. Injuria vero sanctorum prohibita est, ne videlicet injuriantur amici Dei, sicut ab Ecclesia est prohibitum ne percussantur personæ ecclesiasticæ Deo consecratæ, vel cultui deputatæ. Quæ prohibitio respectu sanctorum constat ex sacris litteris: *Qui vos tangit tangit pupillam oculi mei*, Zachariæ II: et in Psalmis: *Nolite tangere Christos meos*, quod quamvis possit referri ad sacerdotes, tamen etiam extenditur ad sanctos unctos gratia Spiritus sancti. Et modo loquimur de sanctis existentibus in patria, et de illis est connaturalis statui beatorum hæc prohibitio, quia translati sunt ad regnandum cum Deo, et speciali unione amicitiae consummatæ facti sunt aliquid Dei, unde qui illos injuriat magis injuriat Deum, quam illos. Et hoc ipsum lumen naturæ dictat ex his quæ in hac vita reperiuntur in hominibus tamquam generale, et commune apud omnes nationes. Injuria enim facta in amicum, vel filium regis transit in regem, quia tangit aliquid regis, scilicet amicum, vel filium: denotatur enim quod non timetur persona regis, et patrociniū ejus circa amicum, vel filium, quem facit participem regni, et ideo denotatur quod injuriatur, et dehonoretur persona regis. Et sicut non stat injuriare

personam assumptam ad regnandum, et quod non sit crimen læsæ majestatis, ita non stat quod sancti cum Christo regnantes in patria injuriantur, et non injurietur Christus, et Deus illos ibi beatificans, et tamquam amicos, et filios in se transformans, et secum illos uniens, quia rationabiliter intelligeretur, quod qui talem sanctum injuriat non timet protectionem Dei, et contemnit amicitiam cum Deo saltem in exercitio, et sic quod inhonorat Deum.

LXXX. Ratio ergo disparitatis inter venerationem, et injuriam sanctorum, quæ in usu communi fit colligenda est, quia veneratio exhibetur propter sanctitatem personalem, et non est aliqua lex præcipiens quod fiat propter Deum tamquam propter rationem formalem, sed potius est lex, quod non fiat regulariter nisi propter sanctitatem propriam, quia coluntur propter merita sua, et quia hæc est ratio formalis duliæ, ideo manet intra limites duliæ. At vero injuria illorum est prohibita a Deo non solum propter ipsos sanctos secundum suam sanctitatem personalem, sed secundum quod sunt aliquid Dei, et sic talis injuria translata est ad hoc quod habeat non solum malitiam contra duliam ut est contra sanctos propter se, sed etiam malitiam contra religionem, quia est etiam contra sanctos ut sunt aliquid Dei, sicut in humanis rex assumens aliquem in amicum, non ideo vult, nec rationabiliter vellet quod honoraretur amicus sicut ipse honore regio; tamen vellet quod non injuriaretur amicus, et quod injuria illius æstimeretur propria, quia in illa involveretur dehonoreatio regis specialiter prohibentis injuriam amici. Sic Deus honorem vult referri ad sanctos, quia vult illos coli, et honorari secundum merita illorum, sicut ipse

secundum merita illorum præmiat, et glorificat illos; et quia merita illorum sunt objectum duliæ, vult honorare illos a nobis per duliam, quia vult illos honorari tamquam personæ rationales consequentes regnum per proprios labores, quamvis honor iste ultimate transeat in Deum; tamen motivum specificativum in creaturis habet, hoc est in ipsa sanctitate creata. Injuria vero taliter fit in sanctos quod non potest præscindi a Deo tamquam a specificativo, quia non potest non injuriari Deus specialiter injuriando illam creaturam, quam ipse tam specialiter secum unit. Et sic sicut veneratio sanctorum per duliam, est quid excellentius, ita injuria illorum est quid pejus quatenus est in illos contra sanctitatem propriam, et contra respectum Dei. Unde hæc disparitas reducitur tamquam ad radicem, ad hoc quod, quia non est lex motivo religionis præcipiens venerationem sanctorum, ideo veneratio manet solum intra limites duliæ, et quia est lex prohibens ex motivo religionis (hoc est quia sunt aliquid Dei) injuriam eorum, ideo injuria est non solum contra duliam, sed etiam sacrilegium contra religionem.

LXXXI. Hæc doctrina proportionabiliter est applicanda ad sanctos existentes in patria secundum certitudinem, quæ habetur de eorum beatitudine, quia ut dictum est, debet circumstantia personæ cognosci ut imputetur malitia desumpta ex tali circumstantia; qui enim percussit clericum non cognoscens quod est clericus non fit reus malitiæ sacrilegii, nec incurrit pœnam propter violentas manus in clerico impositas capite si quis suadente. Et sic injuriare sanctos existentes in cœlo non cognoscens esse in cœlo non cognosceret circumstantiam personæ propter quam est sacrile-

gium illius injuria. Cognoscitur autem hoc certe, et infallibiliter per canonizationem Ecclesiæ, et sic de canonizatis est certa talis malitia, nec excusatur hæreticus, quia non credit hanc veritatem, quia debebat credere. Et etiam ex vi canonizationis oritur specialis lex quod non injuriantur illi propter quod specialiter ab Ecclesia puniuntur injuriantes sanctos canonizatos. Et hoc est ex motivo religionis, hoc est quia sunt aliquid Dei. Et ex hoc capite etiam constat, quod in illa injuria reperitur malitia contra religionem, sicut in percussione clerici propter prohibitionem Ecclesiæ. Et quamvis ex vi canonizationis etiam ponatur lex ut honorentur, tamen hoc non præcipitur ex motivo religionis, sed duliæ, quod constat quia est propter merita propria, et sanctitatem personalem, quæ per informationem Ecclesiæ comprobatur, et propter illam judicantur digni tali honore; ex quo colligitur quod motivum est duliæ.

LXXXII. Et ratio hujus disparitatis. Inter has leges quare lex præcipiens venerationem est ex motivo duliæ, et non religionis est duplex caput positum, quia hæc lex est in favorem sanctorum, et quid excellentius est venerari dulia propter se, quam latria propter aliud; et ideo si hæc lex esset ex motivo latriæ non esset in favorem sanctorum, si quidem minueret quod illis excellentius esset, et quia esset etiam occasio idololatriæ, et periculum erroris. Unde colligitur, quod rationabiliter non est posita ex motivo religionis. De lege autem prohibente non sequuntur hæc inconvenientia, et potius quid excellentius est illis, quod injuria ipsorum æstimeretur a Deo tamquam injuria etiam propria, et ideo rationabiliter intelligitur quod est ex motivo religionis.

LXXXIII De aliis vero non canonizatis, quia non constat quod sunt in cœlis, neque est obligatio ad hoc credendum, recurrendum est ad existimationem et iudicium injuriantis, si enim iudicans quod est in cœlo injuriat imputabitur illi hæc malitia, non alias. De existentibus in via major incertitudo est propter inflexibilitatem, et malitiam hominum, sæpe enim peiores per simulationem apparent sancti cum non sint, et e contra qui sunt sancti non apparent, et sic etiam in istis recurrendum est ad æstimationem injuriantis. Est enim alia differentia inter sanctos existentes in via, et in patria. Quod omnis injuria contra existentes in patria habet malitiam dictam sacrilegii, hoc pater Suarez in tomo primo de religione loco citato, numero sexto, inquit esse valde probabile supposito modo communi, quo coluntur in Ecclesia propter rationem dictam, quia existimandi sunt ut conjunctissimi Deo. Sed nobis non solum probabile, sed certum apparet consequenter loquendo ad dicta. At vero circa sanctos adhuc in hoc mundo degentes non omnis injuria judicanda est sacrilegium, sed solum illa quæ habet oppositionem cum sanctitate, sicut illi qui persecuntur sanctos, quia illis displicent opera juxta illorum, sicut contingit in illis qui: *Persecutionem patiuntur propter justitiam*, quod valde commune est, quia: *Omnes qui volunt pie vivere propter Jesum persecutionem patiuntur*. De aliis vero injuriis nullam contrarietatem habentibus ad virtuosam vitam non est cur sacrilegia judicentur, nisi ex intentione operantis ad hoc ordinentur. Et totum hoc intelligendum est de actione injuriosa, quæ in rei veritate est injuria, quia respectu existentium in patria multæ actiones non sunt injuria secundum se, quæ tamen sunt injuria respectu

existentium in hoc mundo, ut quod sint ignorabiles, etc. Et in istis standum est solum ad intentionem operantis si fiunt ex animo injuriandi juxta dicta in quarta propositione, quod quando actio de se non habet malitiam quasi ex fine operis, ex fine operantis potest, et solet istam habere.

LXXXIV. Loquendo tamen de persona rationali, ut est imago Dei, veneratio quæ regulariter fit pertinet ad dulum ut habet D. Thomas infra quæst. cxiii, art. iii ad tertium, et Cajetanus ibidem super illam solutionem, quamvis ex intentione operantis possit esse propter respectum ad Deum, et sic ad religionem pertinet: et injuria quæ regulariter fit etiam est contra dulum, quamvis etiam possit esse contra religionem ex intentione facientis. Quod contingit in peccato diaboli, qui in odium Dei, et creaturæ ejus imaginem Dei inducendo ad peccatum intendit obscurare, ut sic et injuriat Deum et lædat creaturam; unde tunc habebit malitia contra dulum, et latriam.

LXXXV. Itaque de persona sacra primo modo veneratio, et injuria pertinet ad religionem; de illa ut imagine Dei veneratio et injuria communis pertinet ad dulum. De persona sancta sanctitate personali, veneratio pertinet ad dulum, sed injuria ad religionem. Et ratio hujus juxta duas solutiones est: juxta primam, quia malitia non specificat per se intenta, sed solum in exercitio, quia non potest per se intendi: e contra vero bonitas. Et juxta secundam solutionem, quia actio bona non præcipitur ex motivo religionis; actio vero injuriosa prohibetur ex motivo religionis. Hæc de primo articulo.

ARTICULUS II.

Quid sit objectum formale, et materiale virtutis religionis?

I. Diximus in commentario hujus quæstionis religionem esse virtutem, idque probavimus ratione D. Thomæ. Circa quam resolutionem solum occurrit disputandum de objecto formali, et materiali illius, an videlicet sit Deus cui honorem exhibet, vel honor Deo exhibitus, aut actus per quem prædictum exhibet honorem. Circa quod pater Suarez Thomas primo de religione, tract. i, libro i, cap. iii, num. ii tenet Deum vere, ac proprie pertinere ad objectum virtutis religionis. Sed hoc potius pertinet ad materiam articuli quinti, ubi disputatur si religio est virtus theologica, cujus resolutio dependet ex hoc principio, videlicet, si habet Deum pro objecto, et sic ibi adducetur sententia Suarez, et ejus ratio dissolvetur.

II. Pater Valentia 2-2, disp. vi, puncto primo postquam distinxerat de objecto materiali et formali religionis asserit quod objectum formale est existimatio de Deo, quæ resultat ex illo, quod Deo offertur; illud autem quod Deo offertur, quidquid illud sit est objectum materiale, quatenus offertur ad excitandam talem existimationem de Deo, quæ existimatio inquit est idem cum gloria Dei, quam videlicet potest apud homines habere. Ejus ratio est, quia ad hoc exhibetur cultus, vel honor alicui personæ, ut de illa digna existimatio habeatur. Igitur ratio formalis colendi Deum est gignere existimationem de divina perfectione, et excellentia. Talis ergo existimatio erit objectum formale, quia est motivum religionis.

III. Potest hoc amplius explicari,

et confirmari, quia in qualibet virtute debent distingui habitus, actus, et objectum. Habitus enim per actus specificantur ab objectis, et sic etiam ipsi actus ab objectis habituum specificantur. Unde actus elicited ab habitu non potest esse objectum ejus, alias actus a se ipso specificaretur. Actus autem elicited a virtute religionis est ille, quo colitur Deus sive internus, sive externus, ut ex quæstionibus sequentibus patebit, et talis actus dicitur cultus, quia per illum actum colitur Deus; actio igitur colendi est cultus ipse. Igitur cultus, seu actio colendi non est objectum habitus, sed aliquid ad quod ordinatur actus colendi, et illud respicit tamquam rationem formalem objectivam, et specificativam habitus, et actus. Hoc autem nihil aliud potest esse, quam illa existimatio, quæ ex cultu Dei causatur habenda de divina perfectione: ergo hæc erit objectum formale: materiale autem erit actus reverentiæ, vel cultus ex quo sequitur dicta existimatio.

IV. Nihilominus tamen sententia D. Thomæ est, quod cultus Dei est objectum religionis. Ita expresse articulo quinto sequenti in corpore, ubi habet: « Duo in religione considerantur, unum quidem quod religio Deo offert, scilicet cultus: et hoc se habet per modum materiæ et objecti ad religionem. » Hæc sanctus doctor. Pro cujus tamen luce, ut in cultu Dei cognoscatur quod est objectum formale, et quod materiale, primo notanda est doctrina D. Thomæ supra quæst. lxxx, articulo primo in corpore, ubi distinguit partes potentiales justitiæ numerando illas; et docet quod in aliquo debent convenire cum justitia, propter quod ei annectuntur, et dicuntur partes ejus, et in aliquo deficiunt, propter quod non nisi potentiales partes sunt. Justitia autem